

Наталія Бойко,

асистент кафедри мовознавчих дисциплін

**ВРАХУВАННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРИ ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ**

Анотація. У статті аналізуються психофізіологічні особливості молодшого шкільного віку, психологічні передумови раннього вивчення іноземної мови.

Ключові слова: іноземна мова, початкова школа, фізіологія, психологія, пам'ять, сприймання, увага, мислення, мова, мовлення, спостереження.

Актуальність дослідження. Визнання на державному рівні доцільності запровадження іноземної мови у початковій школі змушує замислитись над завданням раннього шкільного навчання цього предмета і можливостями їх реалізації. Розглянемо психологічний аспект цієї проблеми.

Як відомо, сучасні нормативні матеріали орієнтують вчителів на формування в учнів певного рівня іншомовної комунікативної компетенції, тобто здатності спілкуватися німецькою мовою на між культурному рівні. На початковому ступені (відтепер це 2-4 класи загальноосвітньої молодшої школи) мають бути закладені основи комунікативної компетенції, необхідні й достатні для їх подальшого розвитку в курсі вивчення німецької мови в середній школі.

За віковою періодизацією, прийнятою українськими психологами і педагогами, час життя дітей від шести до одинадцяти років називається молодшим шкільним віком. При визначенні його меж враховуються особливості психічного і фізичного розвитку дітей, береться до уваги перехід їх від ігрової до учбової діяльності, яка стає і у цьому віці провідною.

Початок раннього вивчення німецької мови містить у собі вагомі психологічні передумови для оволодіння молодшими школярами основами елементарної компетенції [1, с.24].

Найважливішими, на наш погляд, є такі чинники: вікові психофізіологічні й психічні характеристики учнів; досвід дітей у рідній мові; відчуття ними новизни предмета; наявність в учнів досить сильної комунікативної мотивації; потенційні можливості предмета для успішного розв'язання головних завдань початкової школи: стимуляції пізнавальної мотивації дітей, максимальної соціалізації кожної дитини, розвитку її особистості, підготовки до діалогу культур.

Об'єктом дослідження є навчально-виховний процес у початковій школі, а **предметом** – психофізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку.

У молодшій школі постає питання психологічного змісту: Що допомагає 6-7річній дитині легко вчити німецьку мову, і що потрібно враховувати вчителю, навчаючи таких дітей? Відповідь ґрунтується на врахуванні психологічних особливостей віку дитини, а саме:

- підвищену емоційність і рухливість;
- конкретне та образне мислення (вправи мають бути конкретними та зрозумілими для дітей, включати всі види мислення та пам'яті);
- потребу у грі;
- потяг до творчості;
- відсутність „комплексів” і водночас певну настороженість до невідомого;
- швидко втомлюваність від одноманітної діяльності;
- метод наслідування у навчальній діяльності;
- любов і довіру до вчителя, а через образ вчителя і до предмета [2, с.3].

Розглянемо ці чинники докладніше.

У зв'язку з першим звернемося до досліджень фізіологів та психологів дітей дошкільного й молодшого шкільного віку [2, с.338]. У працях Л.С.Виготського, Л.С.Рубінштейна, Ш.О.Амонашвілі, Дж.Брунера, В.Пенфілда та інших учених є переконливі дані про те, що дитина засвоює іноземну мову легше, ніж доросла людина. Як зазначається, розквіт

людських здібностей до засвоєння другої мови безпосередньо пов'язаний з чинниками фізіологічного порядку. Він припадає на період від 4-х до 10-ти років[4, с.128]. У цьому віці уже визначилась функціональна локалізація мозку, насамперед, локалізація мовних функцій як у лівій, так і частково у правій півкулі. Дитина засвоїла рідну мову. Але мозок її ще дуже пластичний для вироблення нових зв'язків. Фізіологічні труднощі тісно пов'язані із властивостями нервової системи. Як відомо, серед основних властивостей нервової системи виділяють силу та рухливість. А протилежні їм властивості – інертність та слабкість нервової системи. Діти з такими особливостями нервової системи часто відчують труднощі у процесі навчальної діяльності, які за відсутності контролю можуть стати причиною неуспішності школяра.

Перевагою молодших школярів вважаються потенційно великі можливості довготривалої пам'яті. Так, спостереження показують: за умови стимулювання властивої для цього віку ігрової або пізнавальної мотивації діти досить легко й міцно запам'ятовують не тільки окремі слова або словосполучення, але й мовні кліше, фрази, мікро діалоги, рисівки, віршики, пісеньки [6, с.25].

Загальновідомо, що одне з головних психолого-дидактичних завдань початкової школи полягає у створенні ситуації соціального розвитку дитини. Важливу психологічну передумову соціалізації молодших школярів становлять їхні особистісні характеристики: безпосередність, довірлива підлесливість авторитету вчителя, яскрава емоційність, реактивність, вразливість до новизни, естетичне ставлення до довкілля, допитливість, широта інтересів, сугестивність, розвинута уява. Брак життєвого досвіду, знань у дітей цього віку часто-густо компенсується бурхливим фантазуванням. Фантазія ж, як це доведено психологами і дидактами, прискорює творчий процес у десятки разів.

Нині внаслідок інформаційного вибуху пік здатності до творчої уяви, фантазії змістився до 8-10 років, і раннє шкільне навчання іноземної мови співпадає з найсприятливішим періодом для розкриття творчого потенціалу

особистості учня, для його соціалізації. Однак за умов загальноосвітньої школи при виборі початку запровадження цього предмета слід зважати на весь комплекс психологічних факторів. По перше, вивчення іноземної мови є додатковим навантаженням, яке може відбитися на здоров'ї дітей. Зважаючи на те, що це період інтенсивного фізичного та психічного розвитку дитини і порівняно з семирічними дітьми, шестилітки мають менш зрілу кору головного мозку, серцево-судинну систему, опорно-руховий апарат. Встановлено, що у цілому незавершеність розвитку основних органів і систем шестирічної дитини підвищує чутливість її організму до дії несприятливих факторів. І як зазначається, цей чинник може призвести до формування різних відхилень та захворювань [5, с.35].

Тому навчання у першому класі створює належну функціональну і пропедевтичну основу для зустрічі дитини з німецькою мовою в наступному, другому класі. Воно сприяє її загальному мовному розвитку, набуттю навичок і вмінь навчальної діяльності, соціальної та соціально-психологічній орієнтації в дитячому колективі і взагалі в людському суспільстві.

З огляду на вище зазначене, вагомості набувають певні методичні і психологічні завдання раннього шкільного навчання німецької мови, а саме: цілеспрямоване формування вимовної культури говоріння як однієї з важливих передумов свідомого використання мовленнєвої прагматики; застосування автентичних аудитивних матеріалів; моделювання ситуацій, спроможних стимулювати комунікативну мотивацію учнів та адекватне використання ними засвоєних мовних засобів у ході ситуативної взаємодії.

За свідченням психологів, навчальна діяльність у початковій школі має специфічний зміст, що зумовлено особливостями формування та розвитку пізнавальних інтересів учнів, емоційно-вольової та мотиваційної сфери, своєрідним характером діяльності та мовлення, особливостями поведінки [50, с.40]. На цьому віковому етапі розвитку особистості навчальна діяльність стає домінуючою. Вона відповідним чином зумовлює трансформації у психіці дитини і сприяє прискореному розвитку деяких

психічних функцій, серед яких важливе місце належить розвитку мнемічних дій. Під впливом навчання змінюються орієнтовні реакції на слово, фіксуються процеси оволодіння новими формами сприймання, здійснюються формування довільних дій тощо. У молодшому шкільному віці починають формуватися базові навчальні навички і вміння, а це означає початок нового періоду складного психічного та інтелектуального розвитку особистості. Підвищена чутливість, довірливе ставлення до авторитету, вразливість, висока реактивність у рухах, спрямованість на навколишній світ, наслідування у діях, швидка втомлюваність – ці та деякі інші ознаки є характерними для дітей, що починають активно займатися навчальною діяльністю [6, с.25].

Розглянемо розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів.

Як відомо, першою функцією, що починає розвиватися у дитини в ранньому віці, є *сприймання*. Вона продовжує розвиватися у шкільному віці, і на її розвиток помітно впливають мислення та рівень досконалості уваги. На перших порах сприймання майже завжди мимовільне. Діти помічають у предметах не головне і не суттєве, а скоріше те, що виділяється на фоні інших предметів. Сприймання молодших школярів характеризується недостатньою диференційованістю: діти можуть неправильно ідентифікувати літери або слова, що сприймаються ними на слух, роблять помилки в їх правописі. В.С.Редько зазначає, що однією з причин слабкої диференційованості є недосконалість аналізу у процесі сприймання [6, с.28]. У молодших школярів сприймання стає більш довільним, цілеспрямованим і категорійним процесом. Сприймаючи нові для них предмети і явища, учні прагнуть відносити їх до певної категорії об'єктів. Вибираючи предмети, вони орієнтуються здебільшого на їх колір та форму. В одних випадках за характерну ознаку предмета вони беруть форму, а в інших – колір. В учнів третіх класів удосконалюється робота аналізатора, підвищується їх чутливість до різних властивостей предметів. Дівчатка краще диференціюють предмети за кольором, ніж хлопчики.

Не менш важливим пізнавальним процесом є *спостережливість*, який розвивається успішніше, якщо вчитель не тільки супроводжує поясненнями демонстрацію наочних об'єктів, хоч це й дуже важливо, а й організовує самостійне розглядання цих об'єктів, пошуки їх характерних ознак, створення цілісних їх образів. Таким чином школярі вчаться точно, чітко їх сприймати – бачити, слухати, обмацувати, часом і нюхати, пробувати на язик, спостерігати й узагальнювати, визначати словами результати своїх спостережень.

Відомо, що в пізнанні навколишнього світу *пам'ять* відіграє істотну роль, і розвиток цієї функції є однією з основних ознак готовності дитини до школи. Діти початкових класів запам'ятовують швидше мимовільно, ніж довільно. Цю особливість мають обов'язково враховувати вчителі іноземної мови, що працюють з відповідною категорією учнів. Отже, мимовільне запам'ятовування відіграє важливу роль у навчальній діяльності молодшого школяра. Проте у цьому віці діти вже вміють запам'ятовувати і довільно. Довільність запам'ятовування розвивається й надалі у процесі навчання. З іншого боку, дітей приваблюють й інтригують незрозумілі слова, пісні, тексти та інший матеріал, який стає їм чомусь цікавим, незвичним і значущим. Цілком можливо, що незрозуміле виділяється на фоні зрозумілого й тим привертає до себе увагу.

Окремим питання психології пам'яті є визначення раціонального *співвідношення між словесним і наочним способом подачі матеріалу для запам'ятовування*. Перевага у запам'ятовуванні унаочненого матеріалу є характерною для всього періоду початкового навчання, і таке запам'ятовування є ефективнішим. Для ефективного запам'ятовування важливим є також спосіб діяльності учня. Учителеві варто знати, що форма і зміст навчального завдання істотно впливають на результати запам'ятовування. Те, що учні запам'ятовують, хоч і мимовільно, але в процесі активної інтелектуальної діяльності, фіксується в пам'яті міцніше, ніж те, що запам'ятовується довільно, але в звичайних умовах мнемічної

діяльності. Що стосується процесів зберігання у пам'яті певної інформації, то варто зазначити, що зрозумілий і усвідомлений матеріал забувається значно повільніше. Для процесу зберігання інформації характерним є явище ремінісценції, тобто наявність паузи між запам'ятовуванням матеріалу та його відтворенням, часу для усвідомлення та внутрішнього опрацювання матеріалу суб'єктом. А тому вчитель не повинен вимагати від учнів абсолютного стовідсоткового запам'ятовування певного матеріалу відразу вже на певному уроці його подачі. Має пройти певний час (різний для кожного учня, тому потрібно диференційовано ставитись до дітей). Тривалість такої паузи залежить не тільки від розумових особливостей учнів, але й від змісту самого матеріалу, його значущості та цікавості. А також від методів його подачі [6, с.28-29].

Досліджено, що молодший шкільний вік характеризується значними якісними змінами, які відбуваються в розвитку пам'яті дитини. У цьому віці значно підвищується здатність заучувати й відтворювати. Зростає продуктивність запам'ятовування навчального матеріалу. Обсяг запам'ятовування за однаковий проміжок часу однакового матеріалу з віком і навчанням молодших школярів теж зростає. З віком молодших школярів підвищується точність впізнавання запам'ятованих об'єктів. Розвиток пам'яті молодших школярів полягає в зміні співвідношення мимовільного й довільного запам'ятовування, образної та словесно-логічної пам'яті. У молодшому шкільному віці особливо інтенсивно розвивається словесно-логічна пам'ять. Цей розвиток обумовлений мовленням учнів у зв'язку із засвоєнням учнями навчальної програми. У молодшому шкільному віці відбувається інтенсивний розвиток довільної пам'яті довільного запам'ятовування й відтворення.

Пам'ять молодших школярів характеризується фрагментарним сприйманням, а у відтворенні матеріалу домінує впізнання. Вони запам'ятовують невимушено й легко той матеріал, який є чимось привабливим для них і викликає позитивні емоції. У зв'язку з цим необхідно

включати до матеріалу, що подається, важливу та цікаву інформацію, яка привертатиме увагу школярів, змушуватиме їх більше зосереджуватись, щоб їх усвідомити [6, с.30].

Важливим пізнавальним процесом є і *уява*. Основна тенденція в розвитку уяви молодших школярів полягає в переходах від переважно репродуктивних її форм до творчої переробки уявлень, від простого їх комбінування до логічно обґрунтованої побудови нових образів. Зростає вимогливість дитини до витворів своєї уяви. Зростає швидкість утворення образів фантазії. Велику роль у розвитку уяви молодших школярів відіграє читання художньої літератури. Художній опис дає дітям можливість уявити собі картину, змальовану автором, перенестись в зображувану ним обстановку, „бачити” і „чути” героїв твору, переживати найрізноманітніші їх почуття.

Дослідники дитячого *мислення* (Ельконін Д., Виготський Л., Леонтьєв А.) спостерігають деяке порушення логіки у розумових діях учнів початкової школи: усвідомлення об'єкта відбувається, як правило, на основі конкретного й безпосереднього сприймання. Процеси мислення стихійні, неусвідомлені, не завжди вмотивовані. Лише в 11-12 років у дітей починає проявлятися усвідомлення власних мисленневих процесів [6, с.29; 5, с.40]. Під впливом навчання у мисленні молодшого школяра змінюються співвідношення його образних і понятійних, конкретних і абстрактних компонентів. Ці зміни відбуваються по-різному, залежно від змісту навчання. Завдання його полягає в тому, щоб забезпечувати розвиток не тільки конкретного, а й абстрактного мислення молодших школярів.

На основі аналізу психологічного стану і розумової діяльності молодших школярів з'ясовано їхні значні когнітивні можливості і водночас виявлено відносну недосконалість окремих психічних процесів. Не маючи в своєму розпорядженні ще цілої низки можливостей, притаманних дорослій особистості, діти у пізнанні ними навколишньої дійсності покладаються на певні компенсаторні процеси, які дають їм можливість швидко й упевнено

розвиватися. Учні початкової школи ще не володіють достатнім обсягом мовного і мовленнєвого матеріалу, щоб вільно здійснювати іншомовне спілкування навіть у межах вивчених тем і ситуацій. Тому вже в цьому віці в учнів необхідно формувати уміння користуватись окремими компенсаторними засобами, прийнятими в країні, мову якої вони вивчають, і які є адекватними певній ситуації спілкування [6, с.28].

Дитина приходить до школи, практично володіючи певним словником мови та її граматику. Істотним у подальшому розвитку її мовлення є те, що вона вперше починає свідомо вживати різні форми слова. Розвиток мовлення у молодших школярів багато залежить від розвитку у першокласників мовного слуху. Зростає з віком швидкість письма учнів. Підвищується його якість. Багато дітей уміють читати ще до школи, вони мають значні переваги у навчанні над дітьми. Які приходять до школи без цього вміння. Оволодіння процесом читання вимагає складної розумової діяльності, яка допомагає учневі виявити багатство смислового та ідейного змісту тексту.

Як відомо, у першокласників *увага* мимовільна, вони активно реагують на все нове, яскраве і незвичайне, тому не доцільно у навчанні повною мірою розраховувати лише на довільну увагу, яка потребує значних вольових зусиль. У цьому віці вольові зусилля тільки починають проявлятися у формі усвідомлених довільних дій. Отже, учень практично не може повноцінно регулювати свою діяльність без допомоги. Наразі слід зазначити, що увага молодших школярів характеризується слабкою зосередженістю. Стійкість уваги учнів пов'язана зі змістом навчального матеріалу, доступністю запропонованих завдань. А тому, щоб привернути їхню увагу, необхідно використовувати предметне унаочнення, яскраві та образні ілюстрації.

Як свідчить практика, діти початкових класів швидко втомлюються, знижується ефективність їхньої інтелектуальної діяльності, зменшується фізична активність, або, навпаки, підвищується внаслідок збудження, слабшає концентрація уваги і може погіршуватися працездатність. Щоб запобігти цьому, вчитель має створити сприятливі умови для навчальної

діяльності, додержуватися гігієнічних норм, що є важливою передумовою ефективності розумової діяльності учнів цього віку [6, с.23].

Досліджено, що дітям молодшого шкільного віку важко довільно керувати своєю увагою. Д.Б.Ельконін зазначає, що саме слабкість довільної уваги і занадто розвинена мимовільна увага в молодших школярів можуть спричинити до лінощів і слабовілля[5, с.45]. Розвиток довільної уваги в молодших школярів здійснюється успішно, якщо створюються умови для їх цілеспрямованої роботи, за яких вони привчаються керуватись самостійно поставленою метою. З віком учнів початкових класів зростає обсяг і стійкість їх уваги. Нестійкість уваги є однією з причин невстигання в школі. Причиною нестійкості уваги в молодшого школяра буває недостатня його розумова активність, зумовлена як недосконаліми методами навчання, так і рівнем його готовності до учбової діяльності, непереборними труднощами в навчанні, станом здоров'я.

Увага молодших школярів тісно пов'язана із значущістю для них навчального матеріалу. Усвідомлення учнями необхідності, важливості його засвоєння, інтересу до його змісту є умовою стійкості їх уваги. Увага залежить від доступності навчальних завдань, поставлених перед ними. Діти із захопленням працюють над тим, що є нелегким, але доступним для них.

На нашу думку, саме такі вище означені вікові особливості учнів початкової школи є визначальними. Знання і врахування їх допоможе вчителю ефективно і раціонально організувати навчальний процес, адекватно використовувати наявні засоби навчання, на достатньому науковому рівні здійснювати планування уроків і реально прогнозувати результати діяльності відповідно до умов навчання.

Як відомо, психологічні фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, а саме: пластичність мозку, гнучкість мозкових механізмів мовлення, що сприяють швидкому і якісному запам'ятовуванню, на основі якого легко реалізується перенесення в різні ситуації спілкування, підвищена сенситивність, яскраво виражені імітативні здібності, які підкріплюються

здатністю до наслідування, - передумови вивчення молодшими школярами іноземних мов (Л.С.Виготський, С.Л.Рубінштейн, Дж.Брунер та інші). Виходячи з цього, психологи вважають, що у шкільному віці гра все ще залишається важливою діяльністю в житті дитини. А оскільки гра, навчання і праця – основні види діяльності в житті людини, а перехід від однієї діяльності до іншої – це взаємодія її попередніх і наступних форм, то вибір гри як важливого прийому і оптимальної форми навчання на початковому етапі є цілком виправданим.

Задовольняючи потребу дитини гратися, перевтілюватися, рухатися, ми забезпечуємо умови для вивчення німецької мови. Така форма навчання не виснажує нервову систему та організм дитини, а реалізується головним чином за рахунок мимовільних процесів сприйняття і пам'яті. Оскільки гра, що охоплює елемент змагання, мотивує мовленнєву діяльність, а мотиви – це чинники активізації психічних процесів, то вона позитивно впливає на психічний розвиток дитини. Встановлено, що гра сприяє розвитку сприйняття, довільної уваги і пам'яті, а також мови, виробленню вміння спілкуватися, інтелектуальному зростанню (Л.С.Виготський, Д.Б.Єльконін, А.Н.Леонтьєв та ін.).

Психологічною особливістю дітей молодшого шкільного віку є те, що вони дуже люблять грати, обираючи собі роль дорослих людей (наприклад, роль мами, тата, улюбленого кіно героя, продавця, міліціонера та ін.) і рольові ігри на уроках дають їм можливість реалізувати свою уяву про себе як про дорослих. Це зацікавлює дітей, розвиває їхні творчі здібності, вчить приймати самостійно рішення, допомагає подолати сором'язливість, що позитивно відображається на результатах навчання іноземної мови. Тому доцільно на кожному уроці намагатися використовувати ігрові ситуації [3, с.52].

Відомо, що в період адаптації до навчальної діяльності шестилітні учні особливо болісно переживають перехід від статичної пози – сидіння, домінуючої у традиційній школі. У системі викладання навчальних завдань,

спрямованих на формування навичок письма, читання та лічби, переважна роль надається мікрорухам. Макрорухи стають прерогативою фізичного виховання. Однією з причин такого розриву є недостатнє використання знань про психомоторику дитини в практиці практичної школи.

Психомоторні компоненти дають змогу кожній дитині активізувати власний спосіб дій на всіх етапах формування навичок читання, письма та лічби.

Засвідчено, що перебіг і результати навчальної діяльності дітей істотно залежать від їхньої психомоторної активності та присутності психомоторних компонентів на всіх етапах пізнавального процесу. Перевантаження зорових і слухових каналів сприймання у позі сидіння знижує розумову активність, отже, у шкільному віці зміна пози в макрорухах так само необхідна, як і в дошкільному віці.

Завдяки тілесній динаміці енергія навчального простору дитини збагачується розумовою та моторною активністю.

Макрорухи стає повноцінним складником поведінки дітей у ході сприймання пізнавальної задачі. Він забезпечує природне активізацію чуттєвого досвіду, набутого в ранньому дитинстві, а мікро рух – це кінцева згорнута програма цілісності, що містить поняттєвий, чуттєвий та образний зміст.

Під час проведення занять з молодшими школярами вчителям рекомендується використовувати методичні прийоми, які позитивно впливають на психомоторну діяльність учнів, зокрема:

1. Постійно вводити ігрові паузи, під час яких учні змогли б рухатися, сміятися, збиратися в групи, пари та грати ролі.
2. Навчити дітей володіти своїм тілом, проводячи з ними спеціальні вправи (рухи головою, тулубом, руками, ногами).
3. Допомогти дітям вільно виконувати вправи, спокійно дихати, сприймати заданий темп і ритм. Не критикувати дітей і не дозволяти їм сміятися над власними та рухами інших.

4. Участь у грі має давати дітям радість, тому необхідно враховувати індивідуальні можливості кожної дитини.

5. Ігри слід проводити протягом 5-10 хвилин, залежно від того, яке дидактичне завдання поставив учитель, та змісту інструкції.

6. Для більшості ігор і вправ додаткової площі непотрібно. Діти можуть рухатися між партами або стояти на місці.

7. Важливо інтегрувати окремі ігри в навчальний процес для того, щоб учні відчували безперервність навчального процесу [7, с.21-22].

Слід зазначити, що вступ дитини до школи сприймається нею у різних психологічних аспектах. З одного боку, це важлива подія у її житті. Діти по-різному переживають це залежно від психологічної готовності. Більшість дітей охоче йде до школи. Вони включаються в навчальну діяльність, яка стає провідною в їх житті. А з іншого – це різка зміна її життя і діяльності. Досліджено, що майже у кожної дитини на цей час виникає певне уявлення про ідеального учня. Хоча цей ідеал ще досить нечіткий, але він відіграє важливе значення у механізмі ставлення учнів до навчання [8, с.36].

Зазначимо, що через деякий час ставлення окремих дітей до школи змінюється. У деяких учнів класу через певний період починає виявляти байдужість до школи, небажання відвідувати її. До основних причин таких негативних явищ належать недосконалість організації навчально-виховного процесу, яка виявляється в недостатній активізації учбової діяльності учнів, зокрема їх мислення, у надмірному захопленні вправами, спрямованими на формування різних навичок. У 1-2 класах діти виконують такі вправи з інтересом, у 2-му класі вони починають уже нудитися ними. Для зміцнення позитивного ставлення учнів до школи, на нашу думку, важливо зважати на індивідуальні відмінності учнів, пам'ятаючи, що серед них є впевнені і невпевнені в своїх силах, що є діти, які намагаються проявляти активність, демонструючи цим ставленням до школи і вчителя, але є і такі, які прагнуть бути непоміченими у класі, чітко не виражають свого ставлення до школи.

Вважаємо, що знання і врахування вікових особливостей учнів допоможе вчителеві ефективно і раціонально організувати навчальний процес, адекватно використовувати наявні засоби навчання, на достатньому науковому рівні здійснювати планування уроків і реально прогнозувати результати діяльності відповідно до умов навчання.

Література:

1. Бідюк І. Психологічні основи навчання іноземної мови в початковій школі // Психологічна газета. – 2004.- №20.- С.24-31
2. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін.-К.: Просвіта, 2001. – 416с
3. Кочергіна Л. Місце і роль гри у системі навчання іноземної мови // Рідна школа. – 2005. – №3. – С.48-50
4. Макаренко Л. Найперше – врахувати психологічні особливості: про викладання німецької мови 6-7 річним дітям // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №1. – С.128-129
5. Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста / Под ред. Д.Б.Ельконина. – М., 1998. – С.34-47
6. Редько В. Молодші школярі... які вони?: Залежність ефективності навчання іноземних мов учнів початкової школи від їхніх вікових особливостей // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2003. – №1. – С.22-30
7. Роговик Л. Психомоторні компоненти навчання. Енергія навчального простору в психомоторних іграх // Початкова школа. – 2004. – №7. – С.21-2
8. Роман С.В., Коломінова О.О. Психологічні основи навчання іноземної мови у початковій школі // Іноземні мови. – 2002. – №1. – С.35-38

Summary. The article deals with psychophysiological peculiarities of infants and psychological preconditions of early learning of foreign language.

Key words: foreign, language, primary school, physiology, psychology, memory, perceiving, attention, thinking, speaking, watching.